Голас Беларуса

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць тры разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 3.000000 м.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца.
Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 400.000 мк., сярод тэксту 300.000 м. і на 4 стр. 250.000 м., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 18. Вільня, Серада, 9-га красавіка 1924 г. Год I.

Інтэрпэляцыя

паслоў Беларускага Клюбу да пана Міністра Унутраных спраў у справе канфіскаты беларускай часопісі „Голас Беларуса“ з дня 30 сакавіка с. г. № 14.

Ад часу абняцьця праз Польшчу ўлады на беларускіх землях беларуская прэса карыстаецца асаблівай „апекай“ урадовых уладаў. У працягу 2—3 гадоў гэтай „апекі“ сканфіскавана колькі дзесяткаў нумароў беларускіх часопісяў, а так-жа кожная новая газэта была зачынена, калі не ад часу выхаду, дык ужо праз пару тыдняў яе існаваньня, радактароўжа цягнулі да судовай адказнасьці.

У апошні час праз Камісара Ураду г. Вільні сканфіскаваны № 14 „Голасу Беларуса“ з дня 30 сакавіка с. г. за артыкул „Незалежнасьць і залежнасьць“, які падаём дaслоўна:

Незалежнасьць і залежнасьць.

Сьвяткаваньне беларускім грамадзянствам сьвята абвешчаньня незалежнасьці Беларусі актам 25 сакавіка 1918 году можа шмат у каго выклікаць горкія думкі аб нашай сучаснасьці і вострай супярэчнасьці, як з найвышэйшым ідэалам беларускага народу—ідэалам поўнае дзяржаўнае незалежнасьці. *Абсалютна незалежнае Беларускае дзяржавы няма*! Але тая залежнасьць, у якой знаходзяцца цяпер розныя часьціны нашае Бацькаўшчыны, не аднолькавая, бо-ж і наагул залежнасьць аднаго народу ад другога, аднае дзяржавы ад другое бывае розная.

Мы ведаем аб форме *рабскае залежнасьці* зваяваных народаў ад народаў-пераможцаў. У такой залежнасьці—да Вялікае Расейскае Рэвалюцыі—жылі ўсе паняволеныя народы Расеі; у такой залежнасьці знаходзіцца сяньня Заходняя Беларусь у Польскай дзяржаве.

Ведаем такжа аб *культурнай* залежнасьці, у якой знаходзіцца аўтаномны ірляндзкі народ у Англіі, ужываючы мовы англічан; ведаем аб залежнасьці *палітычнай* і *мілітарнай*—у такой залежнасьці ад Францыі знаходзіцца Польшча, хоць фармальна лічыцца незалежнай дзяржавай. І дорага-ж абходзіцца польскаму народу яго дзяржаўнае існаваньне: за гэта ён прымушаны дзяржаць напагатові вялікую армію, чакаючы першага сыгналу Францыі, каб кінуцца ў бой, і — дзеля ўтрыманьня гэтае арміі — руйнуе свае фінансы, свой скарб. *Эканамічная* залежнасьць істнуе паміж новаутворанымі балтыцкімі дзяржавамі і ССРР: уваходзячы сотні гадоў у склад агульнарасейскага гаспадарчага арганізму, яны выпаўнялі функцыі спэцыяльна *партовыя*, жывучы з транзіту тавараў з найдалейшых краін вялізарнае дзяржавы да марскіх портаў,—і цяпер, каб жыць далей гэнай сваей як-бы „спэцыяльнасьцяй“, павінны вельмі аглядацца на ССРР, хаця *фармальна* ні ад каго не залежаць.

Эканамічная залежнасьць паміж паасобнымі народамі і паміж зусім незалежнымі з фармальнага боку дзяржавамі пры сучаснай сусьветнай гаспадарцы—*нямінуча*. На грунце гэтае залежнасьці і узьнімаюцца крывавыя войны, ці творацца саюзы, дагаворы. І можна сьмела сказаць, што далёка ня кожны народ, маючы сваю фармальна незалежную дзяржаву, добра на гэтым выходзіць: часта захаваньне аднае толькі відзімасьці незалежнасьці вымагае ад яго шмат вялікшых ахвяр, чым вымагала-бы прыналежнасьць да другое дзяржавы. Але незалежнасьць заўсёды і ўсюды зьяўляецца тым *неабходным варункам*, які адзін толькі можа забясьпечываць народам магчымасьць завязаньня з другімі народамі карысных і патрэбных „залежных“ адносінаў.

Бязспрэчна, што сучасная Эўропа йдзе да аформленьня гэткіх „залежнасьцяў“ між дзяржавамі дарогай *сыстэмы саюзаў*. Але тут мы бачым дзьве канкуруючыя між сабой сыстэмы: французкую і англійскую, дык пры істнаваньні капіталістычнага ладу ня можа быць гутаркі аб прымірэньні непрымірымых супярэчнасьцяў на грунце эканамічнае канкурэнцыі паміж Францыяй і Англіяй. Прымірэньне маглі-бы зьдзейсьніць толькі работніцкія масы гэтых дзяржаваў, калі-б здалелі зламаць у сябе капіталістычны лад, — іначай кажучы, дарогай *сацыяльнае рэвалюцыі*.

Што гэта іменна так, паказвае прыклад С.С.Р.Р. Тут, дзякуючы *дыктатуры працоўных масаў*, у поўнай меры праведзена *каапэрацыя, супрацоўніцтва народаў* у пастаці дзяржаўнага саюзу, у які ўваходзіць і Беларусь. Бязспрэчна, Беларусь увайшла ў склад гэтага саюзу, якраз дзякуючы таму, што абвесьціла сябе незалежнай дзяржавай. Але варункі жыцьця незалежнае Беларусі злажыліся так, што, каб збудаваць сваю дзяржаўнасьць, яна была *прымушана* сваю незалежнасьць замяніць на залежнасьць—на падставе саюзнае ўмовы, у першы чарод — з Расейскай і Украінскай Радавымі Рэспублікамі. Праз гэту залежнасьць *будуецца* Беларуская Сацыялістычная Радавая Рэспубліка, абмежаваная агульна-саюзным палітычным і эканамічным кірункам, праз гэту залежнасьць адбываецца *зьбіраньне* парэзаных на кускі беларускіх зямель; гэта залежнасьць, урэшце, дасьць Беларусі магутнае падтрыманьне ССРР і ў яе імкненьні да вольнага выхаду ў мора. І мы з поўным перакананьнем можам сказаць, што Беларусь, уваходзячы ў склад ССРР, прымушаная да гэтага акалічнасьцямі, толькі *папярэдзіла* другія суседнія незалежныя дзяржавы, якія раней ці пазьней будуць таксама прымушаны прыступіць да каапэрацыі Радавых Рэспублік.

Прыймаючы ўсё гэта пад увагу, мы павінны пацешыць нашых пэсымістаў, якія, гледзячы на няволю беларускага народу ў Польскай дзяржаве і чуючы аб залежнасьці Усходняе Беларусі ад ССРР, гатовы зрабіць вывад аб нярэальнасьці ідэі незалежнасьці Беларусі наагул. Няхай-жа пацешацца: акт 25 сакавіка 1918 году ўжо *выпаўніў сваю гістарычную ролю*. Выпаўніў, бо тое, што робіцца на Усходзе, ёсьць іменна *дзяржаўная творчасьць* беларускага народу, які да таго-ж імкнецца праз ССРР *сабраць у адно ўсю сваю Бацькаўшчыну*.

Трэба толькі ў гатовую ўжо дзяржаўную форму ўдыхнуць беларускі нацыянальны зьмест, трэба ўзмацаваць і разьвіць усе творчыя сілы беларускага народу, і мы, хоць і зукоснай дарогай, мо' хутчэй, падойдзем да магчыма поўнага зьдзейсьненьня нашае незалежніцкае ідэі, чым падыйшлі-бы простай дарогай.

А патрэба *каапэрацыі народаў* перш за ўсё на *эканамічна-гаспадарчым грунце* раней ці пазьней павялічыць лічбу сяброў ССРР, што йшчэ больш пашырыць межы самастойнасьці кожнае спаміж радавых рэспублік, якія ўваходзяць у гэты саюз. І мо' іменна ССРР суджана стацца тым асяродкам, каля якога пачнецца крысталізацыя *агульна-эўрапэйскіх злучаных штатаў*?...

Дзеля вышэйшага ніжэйпадпісаныя пытаюцца п. Міністра:

1) Ці ведае ён аб вышэйсказаным?

2) Ці мае замер і надалей стасаваць сыстэму канфіскатаў да беларускіх часопісяў?

3) Ці мае замер зьняць арышт з № 14 „Голасу Беларуса“?

Варшава 3 красавіка 1924 г.

Інтэрпэлянты.

„Польская партыя“ у Беларускім Грамадз. Сабраньні.

У мясцовай расейскай газэце „Виленское Утро“ пачалі з'яўляцца адна за адной заметкі, яўна інспіраваныя праз п. Валэйшу, якога нядаўна Беларускі Нацыянальны Камітэт назаўсёды выключыў з ліку сябраў „за антыграмадзкую дзеяльнасьць“...

Адна з гэтых заметак кажа, што ад сябра Віленскага Грамадзянскага Сабраньня паступіла да Пракурора заява, аб сфальшаваньні пасламі да Сойму грам. Мятлой і Ракам-Міхайлоўскім пратаколу аб быццам адбыўшымся агульным сабраньні 2 лютага, на якім былі прыняты і запісаны сябрамі Клюбу 19 новых асобаў.

Паслы Мятла і Рак-Міхайлоўскі, якія *зусім нават ня былі на гэтым „агульным сабраньні“*, каб высьветліць праўду і пакараць агідных клеветнікоў, зьвярнуліся да п. Пракурора за копіяй „заявы“.

І вось з гэтай заявай і яе аўтарамі мы лічым падробным пазнаёміць віленскае (ня толькі беларускае) грамадзянства, а таксама і тую расейскую газэту, якая гэтак гасьцінна і даверчыва адчыніла свае шпальты панам-інфарматарам з „Беларускага Грамадзянскага Сабраньня“...

Падпісаўшы заяву—нейкі п. Лапурка, „запраўдны сябра Беларускага Грамадзянскага Сабраньня“, як ён піша.

Гэта здаецца, — той самы п. Лапурка, які быў выключаны па ініцыятыве п. Валэйшы з сябраў Грамадзянскага Сабраньня больш году таму назад за тое, што ў часе выбараў у Сойм і Сэнат быў злоўлены п. Валэйшам на гарачым учынку і сазнаўся ў тым, што з даручэньня пэўнай установы, меў намер падлажыць у памешканьне Сабраньня, дзе адбываліся сабраньні і зьезды выбарных працаўнікоў, дадзенай яму на гэтую мэту „камуністычнай“ літэратуры, якое запраўды і атрымаў штось каля пуду...

Вось што піша п. Лапурка.

„У Беларускім Грамадзянскім Сабраньні аддаўна ўжо кіпіць барацьба паміж Польскай (даслоўна—*Рэд.*) і антыпольскай партыяй. Антыпольская партыя — ў меншым ліку. Жадаючы ўзмацніць антыпольскую партыю, паслы да Сойму Пётра Мятла і Рак-Міхайлоўскі (нацыянальнай меншасьці) ўчынілі гэткае годнае кары праступленьне“...

Далей разказываецца, што 2 лютага да Клюбу зьявіліся толькі 4 запраўдных сябры п. п. Валэйша, Знамяроўскі, Більдзюкевіч і сам Лапурка і што агульнага сабраньня не адбылося; што назаўтра 3-га лютага запраўдных сябраў зьявілася толькі 8, і дзеля таго, паводле статуту, ізноў сабраньне не магло адбыцца. Але „ў тую мінуту ўваходзіць да залі пасол Мятла, прыводзячы з сабой больш як 20 асобаў і стаў дамагацца адчыненьня сабраньня“.

Новапрыбыўшая кампанія напісала пратакол днем 2 лютага, якім самі сябе правялі ў лік сябраў“... Пасьля пералічаюцца ўсе гэтыя „антыпольскія“ сябры, якіх п. Лапурка і вінаваціць у сфальшаваньні пратаколу.

Але апроч гэтых 19 „няпольскіх“ беларусаў, п. Лапурка вельмі „безстаронна“ даносіць пракурору і на сваяго калегу па „польскай партыі“ ў Беларускім Грамадзянскім Сабраньні,—на самага яго прэзэса п. Валэйшу,—якога вінаваціць, „за тое, што ён не зьвярнуўся да ўладаў з просьбай аб арыштаваньні вышэйуспомненых фальшараў, і ведаючы, аб сфальшаваным пратаколе, не данёс аб гэтым уладам, г. ё.—бязчыннасьці і непаведамленьні адносных уладаў аб праступленьні“...

Дзеля гэтага п. Лапурка просіць пракурора прыцягнуць усіх гэтых асобаў да „крымінальнай адказнасьці“...

Мы ня ведаем, як і хто і ці фальшаваў гэты пратакол 2 лютага. Ведаем толькі, што яго абвесьціў на сабраньні 3 лютага ў сваім дакладзе сам прэзэс п. Валэйша, і што ані водзін з прысутных на сабраньні, ані нават сам п. Лапурка тады ніякага пратэсту не заяўляў. Усе гэтыя пратэсты і заявы ўладам аб няпраўнасьці выбараў п. п. Лапуркі і Валэйшы пасыпаліся толькі пасьля таго і з прычыны таго, што яны ня былі выбраны да Рады Старшынь, як скампрамітаваныя з усіх бакоў...

Мы толькі яшчэ раз павінны падкрэсьліць, што пасла Рака-Міхайлоўскага зусім ня было ні на водным з абодвых паседжаньняў і што ён ня прымаў ніякага ўчасьця ў выбарах, а быў, таксама, як і гр.

Астроўскі і шмат іншых выбраны завочна. Што датычыць пасла Мятлы, дык ён, прыяжджаючы ў Вільню, зусім ня ведае „барацьбы партыяў“, ані іншых стасункаў у Грамадзянскім Сабраньні, быў запрошаны на сабраньне самім п. Валэйшам і самім п. Валэйшам запрапанаваны ў старшыні агульнага сабраньня 3 лютага і да пратаколу 2 лютага ня мае ніякіх адносінаў...

Як відаць, уся гэтая акцыя, распачатая п. Лапуркам, які зьяўляецца толькі струмантам у руках п. Валэйшы, мае зусім выразны характар.

Сам п. пракурор Віленскага Акружнога Суду ацаніў, паводле запраўднай вартасьці, усю „заяву“ п. Лапуркі, не зьвярнуўшы на яе ніякай увагі.

Але паслы Рак-Міхайлоўскі і Мятла не маглі, зразумела, цярпець, каб іх добрае імя пэцкалася нейкімі Лапуркамі, трапалася ў газэтах рознымі „інфарматарамі“ і дзеля таго даручылі адвакату прыцягнуць клеветніка і газэту, зьмясьціўшую паклёп, да судовай адказнасьці.

* * *

І так, хто такі п. Лапурка, мы ўжо ведаем.

Цяпер трэба-ж, нарэшце, адкрыта прызнацца да таго, хто-ж такі сам правадыр тэй „Польскай партыі“ ў Беларускім Грамадзянскім Сабраньні, аб барацьбе якой з „антыпольскай“ пісаў п. Лапурка да п. Пракурора Віленскага Акружнога Суду.

Тут перадусім трэба віленскаму беларускаму грамадзянству наагул добра зразумець свой уласны грэх і добра пакаяцца, бо ніхто іншы, як толькі яно само зрабіла п. Валэйшу такім, што ён можа так вельмі шкодзіць і добраму імю і інтарэсам беларускага грамадзянства.

Непадараваная віна перадусім старых віленскіх жыхароў, што яны—ці чуўшы, ці ведаўшы аб нейкім угалоўным прошлым п. Валэйшы не пастараліся добра, дакладна і сьцісла даведацца аб усей справе і паінфармаваць усё беларускае грамадзянства аб тым, хто такі п. Валэйша... а перадусім, зразумела, не дапусьціць, каб такі ўгалоўны праступнік, такі — „рэцыдывіст“, двойчы пазбаўлены правоў судом за фальшаваньне дакумэнтаў, ды йшчэ й грашовых, як пабачым ніжэй, каб гэткі асуджаны судом на 4 гады арыштанскіх ротаў і не адбыўшы яшчэ (з прычыны вайны і ўсей завірухі...) угалоўны праступнік стаў на чале якога там ні было, але ўсё-ж маючага назову Беларускага Грамадзянскага Сабраньня.

Як мы кажам, чуткі аб гэтым хадзілі паміж сябрамі Сабраньня, нават сябры яго пыталіся ў самога п. Валэйшы аб яго прошлым, але ён заўсёды казаў, што якаясь справа ў судзе была з нейкім Валэйшам, але гэта—ня ён, гэта яго аднафамілец, якіх многа ў Вільні.

Але, калі аб яго судовай справе зьявілася заметка ў „Dzienniku Wileńskim“, дык на дамаганьне Рады старшынь Клюбу ён заявіў, што рэдактар газэты ўжо прыцягнуты ім да судовай адказнасьці.

І вось, на жаль, толькі цяпер наша газэта атрымала частку фактычнага матар‘ялу аб гэтым угалоўным прошлым п. Валэйшы, які мы і падаём да ведама віленскага, а перадусім беларускага, грамадзянства.

Падаём у скарочаньні тое, што надрукавана ў віленскай газэце „Виленскій Курьеръ“—„Наша Копѣйка“ ў № 896—14/I—1912 года,—кожны можа спраўдзіць гэтыя весткі ў быўшай Публічнай, цяпер Унівэрсытэцкай Бібліатэцы.

„Учора 13/I у Акружным Судзе з удзелам прысяжных разьбіралася галосная справа Валэйшы і іншых аб фальшаваньні (поддѣлкѣ) скарбовых (казённых) асыгновак.

Падсудных 9 чалавек: пазбаўлены ўсіх асаблівых правоў Станіслаў Валэйша, 31 года“ і інш.

„Валэйша на запытаньне Старшыні, чым ён займаецца, адказаў: „Знаходжуся пад наглядам паліцыі“... Пасьля дадаў, што быў агентам шэрагу варшаўскіх і лодзінскіх фірмаў“.

„Абвяшчаецца акт абвінавачаньня, у якім аж 100 старонак зьлішкам. Чытаньне яго займае 2 гадзіны. Зьмест яго гэткі:

У 1910 гаду падсудныя залажылі праступную суполку, паставіўшы сабе мэтай выкраданьне з канцэлярыяў казённых і іншых установаў блянкаў асыгновак (грашавых ардэроў на выплату грошаў) і пасьля шляхам фальшывага (падложнага) запаўненьня тэкстам гэтых асыгновак, атрыманьне па ім грошаў у казначэйствах.

Гэткім чынам у студзені 1910 г. адзін з гэтай шайкі выкраў з канцэлярыі Віленскага Губэрнскага Праўленьня 2 гэткіх блянкі, пасьля адзін з іх запоўніў тэкстам аб выдачы з Віленскага Казначэйства 35.000 руб., падрабіўшы подпіс быўшага начальніка Палескіх жал. дарог інжын. Рэйслера, бухгальтэра і рахункавода. Але гэтая „справа“ ня ўдалася: фальш быў пазнаны ў казначэйстве. Другі выпадак быў шчасьліўшы. — Такі самы фальшывы блянк быў прадстаўлены да Пецярбурскага казначэйства—на 12.000 руб., якую суму праступнікі і атрымалі“. Трэці выпадак—атрыманьне 1.000 руб. з Варшаўскага казначэйства таксама ня ўдаўся.

Насколькі важная шайка была злоўлена, відаць з таго, што ў ліку сьведкаў фігуруе ня толькі ўся віленская паліцыя, тайная, сыскная і іншая, але на суд прыехаў з Пецярбургу нават сам знаяміты Кунцэвіч, які прымаў удзел у раскрыцьці Валэйшы і „кампаніі“, як сказана ў № 897—15/I тэй-жа газэты.

На жаль, № 898 нам не даставілі, але ў № 899 газэты пад загалоўкам „Дѣло Волейшы“ зьмешчаны канец працэсу з вельмі цікавымі рэчамі.

У ім прыводзіцца апошняе слова галавы шайкі Валэйшы...

„Устае Валэйша. Ён невялікага росту, брунэт, з вялікімі вусамі... Слухаюць яго з вялікай увагай. Ён расказаў, што першы падлог, зроблены ім, мае пад сабой... раманічную падшэўку... Вінаватым ён сябе прызнае толькі ў атрыманьні з віленскага казначэйства 9.000 руб. Рэшта ўсё—непраўдзівае абвінавачаньне“. „Віленская паліцыя ненавідзіць мяне“, дадае Валэйша. Хто-б дзе ні атрымліваў па падложным дакумэнтам грошаў, віленскае сыскное Аддзяленьне заўсёды старалася прыцягнуць да гэтага яго, Валэйшу. Валэйша заявіў, што яму ня можна было займацца ніякім „чесным трудом“, бо ўсюды, як толькі даведваліся аб яго прошлым, — аб тым, што ён пазбаўлены правоў, дык адразу ўсе зачынялі перад ім дзьверы... Ён, Валэйша, адпачываў толькі ў Маскве, дзе яго заўсёды спатыкалі „с распростертымі объятіями“ і казалі: „Бедны ты наш,—як ты замарыўся“... (бѣдный ты наш, как ты устал)...

Нарэшце, пасьля 2-х дзённага разгляду, а 2 гадзіне ўначы суд вынес прысуд, у якім „шайка“ ня была прызнана, а Валэйша прызнаны вінаватым па двум справам—віленскай і пецярбурскай і быў засуджаны адзін толькі „без снисхожденія“ на 4 гады арыштанскіх ротаў...

Так апісала працэс п. Валэйшы газэта „Наша Копѣйка“.

Другая віленская газэта „Сѣверо-Западный Голос“ падае рад вельмі цікавых падробнасьцяў, з якіх мы коратка выбярэм найцікавейшыя. „С.З.Г. №№ 1907—1910 у акце абвінавачаньня п. Валэйша завецца „главарём шайки и ея вдохновителем“. Абвінавачаны Чарнецкі прызнаўся ўва ўсім і расказаў суду, як яго „апутаў“ Валэйша. Ён падрабязна разказывае, як ён пазнаёміўся з „адвакатам“ Валэйшай. Ен быў бяз службы, і Валэйша запрапанаваў яму „работу“. Валэйша павёз яго ў Пецярбург, Валэйша прапісаў яго ў гатэлю пад прозьвішчам Нікітіна. Валэйша прадыктаваў яму (можа,—як і „заяву да пракурора“ пану Лапурцы..) увесь тэкст фальшывай асыгноўкі... Валэйша паслаў яго ў казначэйства атрымаць па ёй казённыя грошы... Ён, Чарнецкі, быў „слѣпым орудіем“ у руках Валэйшы (можа, як і п. Лапурка)...

Урэшце Валэйша пагражаў Чарнецкаму помстай, калі ён не заявіць аб поўнай нявіноўнасьці Валэйшы ў гэтым дзеле, што ён спачатку і зрабіў...

Вельмі цікавыя паказаньні даў начальнік віленскага сыскнога аддзяленьня Фёдараў.

Ён паказаў, што выкраданьне грашовых блянкаў (асыгновак) рабілася па падгавору Валэйшы... Але, калі адзін з „шайкі“ быў ужо злоўлены, тады Валэйша зьявіўся да яго, Фёдарава, і запрапанаваў яму свае ўслугі па адшуканьню выкрадзеных асыгновак..., „каб ачысьціць сябе ад падазрэньняў“...

І запраўды—праз некалькі дзён Валэйша прынёс яму асыгноўкі...

На гэтае паказаньне начальніка сыскной паліцыі Валэйша адказывае, што ён, праўда, быў тады пад наглядам паліцыі, але дзеля таго, што лічыўся багатым чалавекам, Фёдараў „шантажаваў“ яго (дамагаючыся ад яго „ўзяткі“)...

Другі сьведка, быўшы начальнік сыскнога аддзяленьня ў Вільні Чайкоўскі паказаў, па яго досьледам, Валэйша—кіраўнік усей шайкі, што Валэйша „выбіраў людзей, любіўшых выпіць, і „опутывал“ іх так, што яны рабіліся струмантам у яго руках“...

Вось якое „дзела“ разьбіралася ў 1912 годзе ў Вільні... Першым героем у ім, прызнаным галавой справы і найбольш цяжкім праступнікам, атрымаўшым найвышэйшую кару, быў Валэйша.

Але ў 1912 г. Валэйша быў ужо суджаны і засуджаны і пазбаўлены правоў другі раз, бо да таго, як сьцьверджана на судзе, быў ужо „пазбаўлены правоў“. За што і калі, пакуль што мы яшчэ не атрымалі матар‘ялаў...

Уся гэтая справа аб п. Валэйшы выклікае цэлы шэраг разважаньняў... Перадусім — ці той „Валэйша 1912 года“ і гэты „Валэйша 1924 году“—адна і тая самая асоба, ці, як цьвердзіць гэты апошні, той, першы Валэйша — толькі дрэнны аднафамілец „нашага Валэйшы“, прэзэса і лідэра „Польскай партыі“ Віленскага Беларускага Грамадзянскага Сабраньня...

Палітычныя падзеі.

Пратэст Польшчы проці разьвязаньня справы Клайпэды.

Польскі пасол у Парыжу ўручыў французскаму ўраду ноту, пратэстуючую проці рашэньня Рады Лігі Народаў у справе Клайпэды. Пазываючыся на заяўленьне літоўскага прэм‘ера Гальванаўскаса аб тым, што клайпэдзкая перамога Літвы, „якая палепшыла адносіны Літвы ня толькі з дзяржавамі Антанты, але і з ССРР і Нямеччынай, яшчэ больш аблягчыць для Літвы барацьбу за апошнюю ня вырашаную яшчэ вялікую задачу яе палітыкі — здабыцьцё з пераваротам сваей сталіцы — Вільні“, польскі пасол заяўляе, што яго ўрад пры ўсім сваім міралюбіі, павінен злажыць з сябе адказнасьць за ўсе пасьледзтвы гэткага разуменьня праз Літву сваей перамогі ў справе Клайпэды...

Як мы і пісалі, у артыкуле аб клайпэдзкай справе, Клайпэда—толькі этап на паваротным аружным шляху Вэрсальскай Эўропы да больш трывалай рэальнасьці...

Рэзультаты крывавай бойні ў капальні „Пляскі“.

„Robotnik“ падае падробнасьці крывавай бойні, якую ўчыніла паліцыя работнікам у капальні вугля „Пляскі“.—Пакуль што зарэгістравана 37 раненых, з іх 7—сьмяротна, 2 работнікі ўжо памерлі, адзін—забіты на мейсцы...

Адзін паліцыянт цяжка прыдушаны канем, колькі іншых — лёгка; дзеля таго, што ў часе атакі яны падалі з коняў...

Работнікамі сьцьверджана, што 40 шпікоў-правакатараў з быўшым жандарам на чале, якіх улады завербавалі з пасярод работнікаў, якраз і пачалі ўсю акцыю, страляючы з вокнаў у работнікаў...

Цяпер усе „Пляскі“ акружаны паліцыяй. Спярша арыштавана 180 асобаў, з якіх зараз-жа зволынена 80, пасьля зволынена яшчэ 37. У часе вобыскаў ня знойдзена нічога кампрамітуючага работнікаў...

Урадовы камунікат няслушна кажа аб бомбе: яе ня было, бо няма чарапкоў; ёсьць толькі сьляды ад каменьняў.

Ніводны з паліцэйскіх ня ранены куляй; наадварот—усе работнікі ранены кулямі ружжаў ці рэвальвэраў...

Хваляваньне работнікаў не праходзіць, бо дырэкцыя капальняў надалей адмаўляецца выплаціць залічкі раней, як 15 красавіка, якія павінна была плаціць 1-га.

Адозва Варшаўскай Рады Праф. Саюзаў у справе паліцэйскай разьні ў вугальн. районе.

Ад імя пралетарыяту сталіцы Варшаўская Рада Праф. Саюзаў найвастрэй пратэстуе проці паліцэйскіх бойняў, якія тасуюцца адносна да бастуючых работнікаў капальняў. Работнікі Варшавы дамагаюцца аддачы пад суд вінаватых у праліцьці крыві работнікаў.

Адначасна Варшаўская Рада выяўляе свае захапленьне і пашану работнікам, якія вядуць барацьбу за 8-гадзінны дзень працы“...

Наступ капіталу на 8-гадзін. дзень працы ня спыняецца.

Прадстаўнікі Саюзу гутавых прамыслоўцаў зьвярнуліся да прэм. Грабскага з дамаганьнем розных „паляпшэньняў“ у гутнай прамысловасьці, паміж іншымі—павялічэньня гадзінаў працы. П. Грабскі адказаў, што ўрад стаіць моцна на грунце ўтрыманьня 8-гадзіннага дня. Але-ж той самы ўрад зусім ня так ужо „моцна“ стаяў на гэтым грунце ў справе польскіх горна-прамыслоўцаў, замах якіх не спаткаў спраціву п. Грабскага...

Забастоўка чыгуншчыкаў у Нямеччыне.

Пагроза агульнай забастоўкі чыгуншчыкаў змусіла ўрад пайсьці на ўступкі. На канфэрэнцыі прадстаўнікоў працаўнікоў з міністэрствам камунікацыяў быццам дайшлі да паразуменьня: работнікам будзе павялічана плата на 15 прац. і зроблены яшчэ пэўныя ўступкі, якіх яны дамагаліся.

Ці паедзе Мак-Дональд да п. Пуанкаре ці не.

Франц. газэты падалі, што Мак-Дональд мае прыехаць да Парыжа, каб асабіста паразумецца з п. Пуанкарэ перад канфэрэнцыяй саюзьнікаў. З Лёндыну падаюць, што Мак-Дональд можа і прыедзе, але толькі пасьля таго, як усе саюзныя ўрады выкажуцца аб справаздачы камітэтаў рэчазнаўцаў. Канфэрэнцыю Мак-Дональд скліча толькі ў тым выпадку, калі Амэрыка згодзіцца прыняць у ёй удзел.

У Югаславіі.

Напружаньне ў Югаславіі, як мы ўжо падавалі, расьце. Пасьля зацьверджаньня буджэту Сойм больш ня зьбіраўся. Пашыч зьвярнуўся да караля з дамаганьнем роспуску парлямэнту. Лідэр опозыцыі Давідовіч, наадварот, дамагаецца, каб паседжаньні Сойму былі неадкладна ўзноўлены, каб зацьвярдзіць прайшоўшыя ўжо праз камісію мандаты харвацкіх паслоў, што няўхільна выклікала-б адстаўку ўраду. Кароль цягне, і, здаецца, прыхіляецца да коаліцыйнага ўраду з старшынёй Скупштіны Іовановічам на чале... Цікава, што Пашыч, каб раскалоць опозыцыю, купіў з яе 15 „дэмакратаў“ за 4 міністэрскіх пасады... Вось як дорага прадаюць югаслаўскія—пястоўцы“ свой „дэмакратызм“...

Сарваньне савецка-румынскай канфэрэнцыі.

2-га красавіка адбылося апошняе паседжаньне савецка-румынскай канфэрэнцыі, на якім старшыня радавай дэлегацыі Крестінскі зрабіў аканчальную дэклярацыю ад імя ССРР., у якой заявіў, што для адбудаваньня нармальных адносінаў паміж абодвума краямі абавязковым варункам зьяўляецца ўрэгуляваньне справы Бэсарабіі. Румынія ўладае Бэсарабіяй няпраўна, але ССРР. ня хоча пазывацца на свае гістарычныя правы, у сілу якіх больш, як 100 гадоў, бо з 1812 г., гэты адабраны ад Турцыі, але не ад Румыніі, якой тады яшчэ зусім ня было, край быў далучаны да Расеі. С.С.Р.Р. дамагаецца толькі пашаны да прынцыпу самавызначэньня народаў, і дзеля гэтага трэбуе, каб у Бэсарабіі адбылося агульнанароднае галасаваньне (плебісцыт), бо Радавы ўрад мае падставы цьвердзіць, што панаваньне Румыніі над краем трымаецца аружнай сілай проці волі насяленьня.

Калі румынская дэлегацыя адкіне прапазыцыю ССРР., гэтым Румынія бярэ на сябе адказнасьць, як за сарваньне далейшых перагавораў, таксама і за ўсе далейшыя вынікі...

На гэта прадстаўнік румынскай дэлегацыі адказаў, што Румынія стаіць і надалей на зусім адмоўным становішчы і не дапускае нават думкі аб плебісцыце...

Дзеля таго, што да згоды не дайшло, канфэрэнцыя прызнана зьліквідаванай...

Радавая прэса, тлумачучы сарваньне канфэрэнцыі, піша, што дамаганьне плебісцыту — апошняя ўступка Румыніі і адзіная магчымая дарога для таго, каб абмінуць назаўсёды непаразуменьні з Румыніяй і магчымасьці аружнага канфлікту...

Яшчэ аб справе Бэсарабіі.

Радавая прэса асуджае правакацыйнае павядзеньне Румыніі ў бэсарабскай справе, але вінаваціць больш Францыю, паводле інструкцыяў якой, Румынія сарвала перагаворы ў Вене. Гэткім чынам для С.С.Р.Р. істнуе галоўная справа француска-савецкіх адносінаў, у якіх румынскія—толькі драбяза... Прэса кажа, што С.С.Р.Р. патрапіць вычакаць адпаведны гістарычны мамэнт, каб змусіць да перагляду бэсарабскай справы...

Італьянскія масоны—за фашыстаў.

Аб'яднаная італьянская „масонэрыя“ выдала выбарную адозву, у якой заклікае сваіх сяброў галасаваць за фашыстаў, паўтараючы словы Мусоліні, што „фашызм ёсьць рэлігія бацькаўшчыны“... Можа пасьля гэтага польскія эндэкі зьмяняць сваю апінію аб „масонэрыі“, якую наагул лічаць крыніцай усіх бедаў — польскіх і сусьветных...

У Кракаве знойдзена фабрыка бомбаў эндэцкай баёўкі.

У Кракаве „прыпадкова“ знойдзена паліцыяй лябараторыя бомбаў, якая аказалася ўласнасьцяй вядомага эндэцкага дзеяча, адваката Абламовіча.

Абламовіч быў ужо раз арыштаваны паліцыяй пасьля бомбавых замахаў на рэктара ўнівэрсытэту Натансона і на рэдакцыю паступовай кракаўскай газэты, але быў па загаду ўлады (Хьена-Пяста) выпушчаны на волю. Гэты самы Абламовіч у часе кракаўскіх крывавых разрухаў, 6-га лістапада прапанаваў генаралу Чыкелю „высадзіць у паветра работніцкі дом“... Але і тады ён ня быў арыштаваны. Толькі цяпер ужо папаўся... Справа выклікае агульную сэнсацыю...

8-мі гадзінны дзень працы ў Англіі.

Міністар працы Шоу заявіў у парлямэнце, што ўносіць праект закона аб 8-мі гадзінным дню працы ў Англіі.

Выбарная кампанія ў Італіі.

Фашысты разьвярнулі шырока сваю выбарную кампанію, бо перадусім амаль што ня маюць супрацаўнікаў... Б'юць і словам і чынам перадусім попляраў і камуністаў з сацыялістамі—галоўных праціўнікаў, хаця стэрорызаваных... Сацыялісты разьбіліся на тры абозы і тым аслабілі сябе яшчэ больш. Рэспубліканцы трымаюцца бадзёрна, але мелі нават у апошнім Сойме толькі 6 месцаў. Наагул амаль ня ўся опозіцыя, перадусім рознага роду лібэралы, баючыся фашыстаўскай палемікі, робяць найчасьцей закрытыя мітынгі і банкеты, дзе выглашаюць гарачыя выбарныя прамовы, якія пасьля друкуюцца ў іх газэтах... Вось—якая свабода пануе ў фашыстаўскай Італіі... А датаго яшчэ—выбарнае пытаньне зьмяшчаецца толькі ў тым, як будуць падзелены тыя колькі дзесяткаў мандатаў, якія выбарны закон Мусоліні пакідае „меншасьці“, пасьля адлічэньня і забраніраваньня „львінай долі“ (больш двух трэціх) — урадовай партыі—фашыстам...

З газэт.

Каля скарбовых справаў.

У сувязі з нашай перадавіцай у № 17 пад загалоўкам „У зачарованым коле“ цікава адзначыць весткі польскіх газэт, якія падцьвярджаюць высказаную ў нас думку, што польскі ўрад маніцца прыступіць да распрадажы загранічным капіталістам нацыянальнае маемасьці. „Gaz. Warsz.“ друкуе заяву прэм'ера Грабскага, што прадажа некаторых прамыслова-гандлёвых дзяржаўных прадпрыемстваў

> у найбліжэйшых месяцах не прадбачыцца з увагі на тое, што цяпер не ўдалося-бы йшчэ дастаць найвышэйшую прадажную цану. Аднак, прыгатаўленьні да прадажы трэба будзе весьці далей....

„Robotnik“ гэтак піша аб „раўнавазе“ бюджэту Польшчы:

> „У далейшых месяцох выбіць бюджэт з раўнавагі можа, з аднаго боку, абніжэньне цаны абаротных грошаў, з другога—дарагоўля. Калі ад першага няма небясьпекі, бо новая валюта мае здаровую аснову, дык другую—дарагоўлю—урад павінен усімі сіламі перамагаць, пачынаючы ад абшарнікаў. Пагроза дарагоўлі выявіцца перад усім у патрэбе павялічываць плату службовую і за рэчы, а народ, уціснуты дарагоўляй, ня здолее далей вытрымаць ціск падаткаў“.

А тым часам—

> „тымчасам робяцца пастановы (ураду), якія могуць вельмі паважна адбіцца на кшталтаваньні цэн на ўнутраным рынку. Давелі адзначыць пастанову ў справе вывазу заграніцу значнае колькасьці скаціны. Вынікі гэтае пастановы ўжо відаць і цяпер. Цэны на мяса павялічываюцца. Уведзена такжа лішне высокае мыта на прывоз прадуктаў агульнага ўжытку (гарбату, каву, селядцы, рыж і г. д.).

Самаволя і зьдзекі польскай адміністрацыі і паліцыі на беларускіх абшарах.

ІНТЭРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў Беларускага Клюбу да Пана Міністра Справядлівасьці і Пана Міністра Унутранык справаў у справе страляньня пастарунковага дзяржаўнай паліцыі да Кастуся Яцуты, жыхара в. Пагарэльцы, Снoўскай гм., Нясьвіскага павету.

9 сакавіка 1924 г. на вясельлі ў в. Пагарэльцы адзін з учасьнікаў вясельля ударыў Кастуся Яцуту (в. Пагарэльцы, Сноўскай гм., Нясьвіскага пав.). Калі пакрыўджаны зьвярнуўся за дапамогай да пастарунковага Казлоўскага і той адмовіў, К. Яцута сказаў, што паедзе да Камэнданта з скаргай. Гэта не спадабалася паліцыянту і дзеля гэтага ён прышоў на двор К. Яцуты, дзе ўжо пакрыўджаны гаспадар запрагаў каня і заявіў: „ты да Камэнданта не паедзеш“. Аднак, калі Яцута трываў пры сваім пачатковым замеры, паліцыянт кінуўся на селяніна і пачаў яго біць, пасьля вынуў рэвольвар; на адлегласьці двух шагоў выстраліў два разы, цэлячыся ў яго, дзеля чаго К. Яцута быў ранены ў твар і вуха, якое пранізала куля. Сьведкамі гэтага праступленьня былі: Янка Тарабаш, Антон Яцута і Надзея Яцута з в. Пагарэльцы.

Дзеля гэтага ніжэйпадпісаныя пытаюцца паноў Міністраў:

1) Ці ведаюць яны аб вышэйшым?

2) Ці маюць замер спыніць самаволю паліцыі на беларускіх землях?

Ці вінаваты пастарунковы Казлоўскі будзе аддадзены судовым уладам?

Варшава, 2 красавіка 1924 г.

ІНТЭРПЭЛЯЦЫЯ

паслоў Беларускага Клюбу да пана Міністра Справядлівасьці і пана Міністра Унутраных справаў у справе бандытызму, якім займаюцца Мікола Курыльчык, Мікола Шпакоўскі і Францішак Шумскі—канфідэнты інфармацыйнай агентуры ў Нясьвіжу.

1) 17 лютага с. г. конфідэнты вывядоўчай паліцыі: М. Курыльчык, М. Шпакоўскі і Ф. Шумскі з в. Хвоева, Нясьвіскага пав. увайшлі да сялянскай хаты, дзе было вясельле і пачалі страляць у людзей. З гэтай прычыны быў ранены куляй у калена селянін Сьцяпан Бейня, які знаходзіцца цяпер у хірургічным шпіталі ў Нясьвіжу. Трэба зазначыць, што ранены знаходзіцца ў нязвычайна цяжкіх матар'яльных варунках, зьнішчаны вайною, жыве ў зямлянцы і здолеў яшчэ вывязьці з лесу дрэва на адбудову хаты.

2) У часе Калядаў конфідэнт М. Курыльчык затрымаў праяжджаўшага праз в. Хвоева Вінцука Зарожнага, жыхара тэй-жа вёскі, з крыкам: „Стой! Хто едзе? бандыты?“. Калі Зарожны, як заступнік солтыса запытаў: „Хто страляў?“ конфідэнты М. Шпакоўскі і Ф. Шумскі кінуліся на яго і зусім зьбілі.

3) У другой палове лютага с. г. вышэйуспомненыя конфідэнты вывядоўчай паліцыі напалі на праходзіўшага праз в. Хвоева Вінцука Віньнічка, жыхара тэй-жа вёскі, з крыкам „рукі ў гару“. Калі Віньнічак змушаны быў затрымацца, конфідэнт М. Курыльчык кінуўся на яго і пачаў яго біць рэвальвэрам па твары і галаве. У выніку гэтага нападу павыбівана Віньнічку зубы і разьбіта сківіца. Параду і адносную опэрацыю зрабіў хірургічны шпіталь у Нясьвіжу, у якім скалечаны знаходзіцца дагэтуль.

Сьведкамі гэтых чынаў былі: Андрэй Курыло, Васіль і Кастусь Якавец, Янка Зарожны і Янка Якавец, жыхары в. Хвоева.

Ня гледзячы на бандытызм, якім займаюцца агенты вывядоўчай паліцыі, іх не пацягнулі да судовай адказнасьці і яны дасюль бяскарна гуляюць па беларускіх землях, пагражаючы жыхарам в. Хвоева—сьведкам іхных праступных чынаў, што яны спаляць усю вёску, калі хто адважыцца сьведчыць проціў іх.

Дзеля вышэйшага ніжэйпадпісаныя пытаюцца п. п. Міністраў:

1) Ці ведаюць яны пра бандытызм, якім займаюцца агенты паліцыі?

2) Ці маюць замер звольніць беларускае насяленьне ад тэрору і бандытызму?

3) Ці маюць замер аддаць судовым уладам агентаў паліцыі, якія займаюцца бандытызмам?

Варшава, 2 красавіка 1924 г.

Значыць, дарагоўля будзе ўзрастаць усё больш.

А фабрыканты і абшарнікі не сунімаюцца ў абніжаньні заробкаў і павялічаньні гадзін працы іх работнікам. На гэтым грунце выбухнулі забастоўкі работнікаў у капальнях, ды пагражае забастоўка дворных парабкоў. Прынамся „Ghłopska Prawda“ ў № 2 піша;

> 1 красавіка г. г. Галоўны Урад Праф. Саюзу Сельскіх Работнікаў Рэчыпаспалітае Польскае, выслухаўшы справаздачу цэнтральнага сэкрэтарыяту ў справе агульнае ўмовы, пастанавіў упаўнамочыць цэнтральны сэкрэтарыят да абвешчаньня забастоўкі ў сельскай гаспадарцы, калі дамаганьні Саюзу Сельскіх Работнікаў ня будуць прыняты Саюзам Земляўласьнікаў.

„Вызволене“ і работнікі.

Як ведама, натуральнымі саюзьнікамі працоўнага сялянства зьяўляюцца работнікі. Аб гэтым, аднак, відаць, забывае „Вызволене“, партыя польскіх сялян. Прынамся „Robotnik“ робіць вызваленскім паслам цяжкі закід, што яны ў Сойме йдуць насупраць інтарэсаў работнікаў.

> Колькі разоў ужо пры абгаварываньні законаў аб работніках „Вызволене“ разьвязывала справу на шкоду работнікаў. Гэтак было ў справе закона аб страхаваньні безработных. „Вызволене“ тлумачыла сваё становішча дбаласьцяй аб „інтарэсы скарбу“. Але „Вызволене“ галасавала проці нас нават у справе, якая ня мае нічога супольнага з інтарэсамі скарбу. Іменна, яно высказалася проці залічэньня прафэсіянальных саюзаў да ліку установаў, якім могуць даручацца некаторыя чыннасьці ў аказываньні помачы безработным. А вось новы факт. На парадак дня ў камісіі ахароны працы ўваходзе вельмі важная справа: пашырэньне на Горны Сьлёнск закона аб 8-гадзінным дню працы. Аб гэта цяпер змагаюцца, не шкадуючы ахвяр, работнікі ўсіх польскіх капальняў. Гэтага дамагаюцца прапазіцыі паслоў Станьчыка і памёршага ўжо Цехі (Н. П. Р.). Проціў іх выступае ў камісіі „хіена-пяст“. Хадэкі—за. *Рашаць маюць галасы „Вызволеня“*. І вось, прадстаўнік гэтае партыі прапануе ўсю справу адлажыць да часу, пакуль урад не прадставіць праекту, уагульняючага „усё сацыяльнае законадаўства“. Правыя паслы, разумеючы, ведама, што гэта раўназначна пахаваньню нязвычайна важнага дамаганьня работнікаў, галасавалі за прапазіцыю „Вызволеня“, і прапазіцыя была прынята.

Ведама, такая палітыка разыходжаньня сялян з работнікамі аслабляе і адных і другіх і дапамагае капіталістам замацовываць сваю ўладу над працоўнымі. Няўжо-ж „вызваленцы“ гэтага не разумеюць?

Дзьве меркі.

„Kurjer Warszawski“, апраўдываючы французкія гвалты над Нямеччынай, прыпамінае, якія спусташэньні зрабілі немцы ў Францыі ў часе вайны. У канцы-ж кажа:

> І ці-ж не агорне нас пачуцьцё страшэнства, што гэта эўрапэйцы, а ня нэгры з Цэнтральнае Афрыкі, зрабілі гэтыя спусташэньні, што эўрапэйцы з адумам дзесяткі гадоў падгатаўлялі забойства другога народу і магутнасьць навукі выкарысталі дзеля таго, каб той народ (французаў) зьніштожыць....

Ну, не адны немцы рыхтаваліся да забойства другіх народаў: іначай іх самых не маглі-бы ўзяць за горла „міралюбцы“ французы! Але тут гожа прыпомніць, што ў часе паўстаньня ў Кітаі — дваццаць з лішкам гадоў таму назад, калі пад кіраўніцтвам нямецкіх генаралаў усе вялікія дзяржавы Эўропы слалі ў Пэкін карацельныя экспэдыцыі,—кайзэр Вільгэльм II сказаў сваім ваякам прамову, заклікаючы іх „забіваць кітайцаў так, каб чулі, што ўміраюць“, ды каб памяць аб гэтым крывавым „усьмірэньні“ жыла ў Кітаі да дзесятага пакаленьня. І тады ўся Эўропа, а перш за ўсё „міралюбная“ Францыя, біла брава крываваму імпэратару. Цяпер-жа на немцаў сыплюцца абвінавачаньні за тое, што яны ўжылі ў Эўропе спосабаў вайны, „зацьверджаных“ тэй-жа Эўропай для Кітаю....

Грамадзян падпішчыкау газэты „Голас Беларуса“, якія яшчэ не надаслалі падпіскі на красавік месяц, просімо пасьпяшыцца, каб ня было перарыву уатрымліваньні газэты.

Адміністрацыя.

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ЗАХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

ХРОНІКА.

Агульны Сход Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні. 14-га гэтага красавіка а 5 гадз. па паўдні ў памешканьні Цэнтр. Белар. Школьн. Рады (Віленская 12, п. 6) адбудзецца Агульны Сход Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні. Парадак дня: перавыбары прэзыдыума. Прысутнасьць усіх сяброў абавязкова.

Колектыўныя ўмовы ў земляробстве. Паміж земляўласьнікамі і сельска-гаспадарскімі работнікамі надпісана ўмова на 1924/25 гаспадарчы год. Калектыўная ўмова зроблена на тых самых варунках, што і ў леташнім годзе. Мы ўжо зазначалі, што гэтыя варункі вельмі некарысны для работнікаў. Гэтая перамога абшарнікаў тлумачыцца слабай арганізацыяй сельскіх работнікаў на беларускіх абшарах і згодніцкай палітыкай правадыроў.

Забастоўка на тартаках скончылася. 4 красавіка адбылася канфэрэнцыя прадстаўнікоў уласьнікаў тартакоў і прадстаўнікоў клясовага прафэсыянальнага саюзу ў справе вызначэньня платы і ліквідацыі забастоўкі.

Работнікі атрымліваюць 30 % падвышкі і плата ўстаноўлана ў франках. Узрост дарагоўлі да 15 % ня бярэцца пад увагу. Прамыслоўцы адмовіліся выплаціць плату за час забастоўкі.

Гэтыя ня зусім карысныя для работнікаў вынікі забастоўкі тлумачацца тым, што хадэцкія саюзы ўвесь час стараліся сарваць забастоўку і былі выпадкі, што хадэцкія штрэйкбрэхеры працавалі ў часе забастоўкі.

З Драматычнае Майстроўні.

У нядзелю, 6-га гэтага красавіка ў залі Беларускае Драматычнае Майстроўні адбылася лекцыя Я. Драздовіча на тэму: „Старадаўняе будаўніцтва на Беларусі“, а пасьля яе канцэрт салістаў (Бэйер, Вадзыкскі) і гімназіяльнага хору пад кіраўніцтвам грамадзяніна Бэйера.

Вышэйназваная лекцыя на вельмі няўдзячную для прыдумаўшага чытаць яе лектара тэму, страшэнна знудзіла напалову поўную публікай залю і канцэртны аддзел быў добраю компэнсацыяй за нудна патрачаны час на бесканечнай лекцыі.

Паважаны лектар будаўніцтва—па спэцыяльнасьці сваёй мастак-маляр, і вось яму, відочна, прышло да галавы ўзнавіць на малюнках блізу што саўсім невядомыя гісторыі віды будынкаў нашых продкаў у такія сівыя часы, як нават VIII, IX сталецьці хрысьціянскае эры. І ў той час, калі знаўцы нашае гісторыі(Ігнатоўскі, Кахановіч), пры апісваньні быту нашых далёкіх продкаў за названыя часы, маючы саўсім поўную навуковую падгатоўку па гісторыі, нічога ня выдумваюць аб быце ці будове пра-прадзедаў, паваж. лектар, бяз ніякіх ссылак на крыніцы, робіць найважнейшыя гіпотэзы аб самым падробным выглядзе старадаўніх хатаў, крэпасьцяў, бажніцаў, гарадоў і г. д. Лектар,—паўтараем гэта,—мастак. І вось, як відаць з усяго яго дакладу, даволі толькі яму ўбачыць раскіданы замак, ці нават адзін толькі жвір ад якой-небудзь будовы няпамятных часоў, як ужо ўласная, нязвычайная фантазія з усёю аўтарытэтнасьцю дамалёўвае поўны архітэктурны выгляд зьнікшых у пыле гісторыі будынкаў. Ня чуваць было аніводнае ссылкі на якія-небудзь аўторытэтныя крыніцы і, дзеля гэтага, сьмеем думаць, што нічагусенькі паважаны лектар нават не прачытаў датычна выбранае тэмы. Часамі з вуснаў лектара зрывалася: „Як кажа летапіс“, але-ж які летапіс і што ён кажа — невядома. Калі, напр., гісторык Ігнатоўскі цытуе найстарэйшыя летапісы, як вядомы Несьцераўскі летап., быццам нашыя продкі: „Живяху в лесе, яко всякій зьверь“, дык, крытычна разглядаючы гэты летапіс і эпоху яго напісаньня, робіць саўсім ясныя і бясспрэчныя вывады. Дый нават гэткі стары летапіс не дае нам а ні малюсенечкага прадстаўленьня аб архітэктуры славян VIII ці IX сталецьця, ці нават пазьнейшых часоў. Поўная бясьсыстэмнасьць, бесплянновасьць лекцыі саўсім затушоўвалася ў скаканьні лектара з аднае рэчы на другую. Гэтак, напр., сьмелая заява паваж. лектара, што даўней істнавалі толькі дзьве хваробы, а ласьне каўтун ды трасца, а ўсе іншыя, вядомыя нам цяпер хваробы „новамодны“ й занесены то маскалямі, то кракавякамі, а то і француззамі,—гэткая безасноўная заява можа паказацца сьмешнаю нават для простае вясковае бабы-павітухі. А скуль-жа разьвілася народная мэдыцына—гэтак пашыранае сярод нашых сялян і асабліва сялянак лячэньне зельлямі? Ці-ж гэта здабыча сягоньняшніх дзён?

Праўда, мы чулі, што паважаны лектар, апрача мастацтва, мае дар яснавідзеньня і нават часамі прабуе нешта праракаваць, але-ж ці можна гэткім спосабам сягаць ня толькі ў будучыну, а і ў мінуўшчыну? На гэта могуць адказаць толькі спэцыялісты-псыхіятры.

Некалькі рамансаў, прасьпяваных грам. Бэйерам (бас) з вялікай умеласьцяй паднялі настрой публікі. Гімназіяльны хор, які падае вялікія надзеі, выклікаў двома сваімі выступленьнямі буру воплескаў і нясьціхаўшыя выклíканьні на bis. Гэткі нумар, як „жыў на сьвеце Лявон“ (словы Я. Купалы) быў выкананы ня горш за хор Тэраўскага, чуты намі ў апошні раз больш, як тры гады назад.

Ня менш прыгожа была прасьпявана й „Лявоніха“.

Старанлівая праца грам. Бэйера над стварэньнем у Вільні беларускага хору дарма не прападае і ад шчырага сэрца жадаем у гэтым сэнсе заслужанае ўдачы маладому роднаму хору і яго здольнаму кіраўніку.

Z—ny.

Весткі з вескі.

„Шырацъ асьвету“.

(М-ка Вязынь, Вялейскага пав.).

Цямнота ў нашым кутку страшэнная. Хоць школаў польскіх і панаадкрывалі ў нас шмат, але карысьці ад гэтага ніякай. Вучыцель у Судніках прымушае дзяцей ганяць птушак на яго, а сам стаўшы са стрэльбай за вуглом страляе іх. Вучыцелька ў Калодчане п. Маеўская (быўшая памоцніца сэкрэтара ў Вязынскай гм.), кінуўшы вучняў на цэлы тыдзень езьдзіць у Вільню за крамай, бо мае сваю крамку ў Сосанцы; а вучыцелька ў Латыгалі яшчэ далей пайшла: гандлюе гарэлкай. Справа дайшла нават да пакаёвага судзьдзі, толькі ня ў кірунку „гандляркі“, а ў кірунку „купцоў“.

Затое пан павятовы інспэктар школьны надта горача адносіцца да спраў асьветы. За непасылку дзіцяці ў школу з прычыны хваробы пан інспэктар заклікае да сябе бацькоў павесткай і штрафуе па 4.800.000 м. п. на першы раз: Але горача заняўшыся штрафаваньнем пан інспэктар ня мае часу нават паглядзець, ці маюць вучні кніжкі. Затое нашых дзяцей вучаць пяяць польскія патрыётычныя песьні, ды брацъ добры прыклад з гмінных і паліцэйскіх урадоўцаў.

Ня ведаю, ці быў такі выпадак, каб іх спаткаў хто цьвярозымі. Яшчэ летась у гміне застрэліўся памоцнік сэкрэтара, згубіўшы прытомнасьць ад гарэлкі, як гэта кажа сэкрэтар пан Дубовік. 19 сакавіка с. г. памёр ад гарэлкі намоцнік кіраўніка Вязынскага паліцэйскага пастарунку, а другога—простага паліцыянта—ўсёж-ткі адратавалі. Але гэтая „кара Божая“ нічому іх не навучыла: як пілі, так і пьюць. Памёршага ад гарэлкі паліцыянта на стойкавых конях адвязьлі аж у Вялейку на хаўтуры (а мы гэткіх герояў ужо шмат пераваэілі), а ў пастарунку людзі, як крычалі ад гвалту так і крычаць.

С. Саха.

Шаркаўская гміна, Дзісенскага павету.

Ня дзіва, што людзі выяжджаюць у другія замежныя дзяржавы, дзе лягчэй жывецца і ня лічаць чалавека за быдлё.

Але вось у нас дык зьявіўся асаблівы від эміграцыі: у нас безьзямельныя выяжджаюць у другія суседнія гміны, дзе ня так абіраюць беднякоў, як у нас, бо ў нашай гміне дык правы зусім іншыя, як у другіх, і беднаму чалавеку хоць лажыся ды памірай.

Вось, напрыклад, у нас нанятая стойка з шасьцёх коняў возіць паноў (бо ў нас дужа многа ёсьць). На ўтрыманьне стойкі кожны гаспадар ад каня павінен плаціць шэсьць пудоў збожжа (жыта і аўса). А вось у іншых гмінах за стойку плацяць ад каня толькі па 25 фун. і трымаюць толькі пару коняў.

Да гэтага часу ў нас войты былі з тутэйшых шляхтуноў; хоць мы й ня ведалі хто іх нам выбіраў і скідаў, але за гэты час іх у нас шмат пе равернулася. Новаабранага войта цяпер пан староста не зацьвердзіў, а прыслаў свайго, мусіць „завадовага“. Вось пан войт і стаў уводзіць свае парадкі. Трэба, каб у кожнай вёсцы была маляваная дошка, за малёўку якой трэба плаціць пуд жыта. Каля кожнай хаты таксама павінна быць дошчачка з надпісам, за якую трэба плаціць 20 фун. жыта. Праўда, гэткія дошчачкі ў нас ужо й раней былі, але яны новаму войту не спадабаліся—загадаў перамяніць. Кожныя сані і калёсы таксама павінны быць пад нумарам, а за гэта трэба плаціць 10 фун. жыта.

Маляваць дошчачкі нідзе ня можна, толькі ў гміне. Дык нашы бабы разносяць такія плёткі, што наш пан войт, калі ня пры ім пісана, дык ня ўмее прачытаць. Ці гэта так, ці не, але нашыя сяляне ўсё думаюць, каб каму-небудзь паскардзіцца на пана войта, бо год яшчэ толькі пачаўся, а войт за хлеб не знарокам узяўся.

Але ня ведаю ці што з гэтага выйдзе, бо нашыя сяляне пагутараць, пагутараць, ды так нічога і ня зробяць і будуць плаціць пану войту падаткі, як і плацілі.

Л.

УСХОДНЯЯ БЕЛАРУСЬ.

Беларускі гурток у Магілёве.

(Ад нашага карэспандэнта).

Як толькі прышлі газэты з весткамі аб далучэньні Магілёўшчыны да Беларусі,—сярод невялічкай групы старых беларусаў утварылася „ініцыятыўная група“ з мэтай адчыніць тут у Магілёве, пры клюбе працаўнікоў асьветы, „Беларускі гурток“. У газ. „Соха и Молот“ выдрукавана апавяшчэньне аб гэтым, назначаны тэрмін для фактычнага адчыненьня гуртка, на 1-га сакавіка.

У назначаную гадзіну сабралася амаль 75 працаўнікоў асьветы і нашых грамадзян. Лік такі быў нават неспадзяваны. Сябар Ст. К. Жураўскі адчыніў сход і інфармаваў аб пляне і мэтадах працы гуртка. Было шмат запытаньняў. Затым адбыўся грунтоўны абмен думак сабраўшыхся і дэбатыраваўся плян працы.

Была вынесена гэткая пастанова:

1. Адчыніць пры клюбе працаўнікоў асьветы „гурток беларусазнаўства“.

2. Прымаючы пад увагу вялікую лічбу жадаючых уступіць у гурток, падзяліць яго на дзьве групы.

3. З прычыны неадзінакавае падгатоўкі, у першую ўвойдуць сябры, добра знаёмыя з беларускай мовай, а ў другую—ўсе іншыя.

4. Кожны тыдзень рабіць паседжаньні гуртка — па панядзелках і пятніцах а 7 гадзіне.

5. У прэзыдыум гуртка выбраны: Жураўскі, Даўгяла, Шгулеўскі, Даўкша, Савініч і кандыдаты: Лехтановіч А. К. і Бакілаеў.

6. Арганізаваць з беларускай літэратуры, якая знойдзецца ў сяброў гуртка, бібліатэчку беларусазнаўства дзеля ўжываньня сябрамі гуртка.

7. Пачаць працу гуртка з дакладаў аб нацыянальн. пытаньні ў сувязі з далучэньнем Магілёўшчыны і Віцебшчыны да Бел. С.С.Р., і затым падзяліцца на сэкцыі і распачаць працу сярод шырокіх мас працаўнікоў асьветы.

Мусім дапоўніць, што гэтым новым гуртком вельмі цікавяцца ня толькі працаўнікі асьветы, але і іншыя. На першым паседжаньні ўжо некаторыя сябры пачыналі гаварыць на сходзе пабеларуску.

Д. Д.

Культурна-асьветная праца Цараускай валасьці

(Слуцкі павет).

У Цараўскай валасьці істнуе 1-я сямёхгодка і 17 пачатковых школ, з якіх 2 школы знаходзяцца на мяйсцовым утрыманьні сялян. Па валасьці працуе 26 н-каў, якія навучаюць 705 хлопчыкаў і 361 дзявачку,—усяго 1066 чал. Сярэднім лікам кожнаму н-ку даводзіцца вясьці заняткі з 41 вучнем. Заняткі ў гэтым годзе адчыняліся ў працягу часу ад 1-га кастрычніка да 10-га сьнежня. Трэба адзначыць, што позны тэрмін пачатку працы датычыць школ, якія знаходзяцца на ўтрыманьні сялян, аб адчыненьні якіх было позна атрымана дазваленьне.

Амаль што не ўва ўсіх школах навучаньне дзяцей вядзецца на роднай матчынай мове. Бяда толькі ў тым, што ў многіх школах не хапае падручнікаў на роднай мове, што прымушае некаторых н-каў выкладаць веды парасейску.

Н-кі працуюць ня толькі ў школе, але і па-за сьценамі яе. Арганізуюцца культурна-асьветныя і драматычныя гурткі.

У сучасны момант па валасьці працуе 11 гуртоў, якімі з 1-га верасьня было пастаўлена 19 платных і 2 бясплатныя спэктаклі.

На адным сходзе н-каў валасьці была вынесена пастанова: выпісаць кожнаму н-ку газэты і чытаць іх сялянству. Пастанова гэта выконваецца. Ад пачатку навуковага году было зроблена н-камі 155 чытак газэт, прачытана 27 лекцый на сельска-гаспадарчыя тэмы, 7 лекцый палітычнага зьместу і 4 лекцыі антырэлігійныя. Былі арганізаваны 2 вечары самадзейнасьці. Апрача гэтага, кожным н-кам вядуцца заняткі па ліквідацыі няпісьменнасьці сярод дапрызыўнікаў.

Многа пакладаецца працы дзеля асьветы сялянства мясцкомам і ведкультсправамі вол. Апошні шчыра клапаціцца аб палепшаньні становішча школ. З гэтаю мэтаю ён аб'яжджае школы валасьці і знаёміцца з іх недахватамі.

Малы Янка.

Рэдактар-Выдавец М. Шыла.

Друкарня Левін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.